

ספרות עברית וכללית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון: מבחר יצירות מספרות העולם — 50 נקודות
פרק שני: נושאים בין-ז'אנריים — 50 נקודות
סך הכול — 100 נקודות

בפרק הראשון יש שתי קבוצות של שאלות.

ענה על שאלה אחת מן הקבוצה הראשונה (26 נקודות),

ועל שאלה אחת מן הקבוצה השנייה (24 נקודות).

(סך הכול — 50 נקודות)

בפרק השני ענה על שאלה אחת (50 נקודות).

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה בשתי היחידות הראשונות, ביחידה השלישית וביחידות הרביעית והחמישית.

ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.

(2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

(3) בתשובות בשאלון זה אין להדגים באמצעות יצירה שנלמדה

בשתי היחידות הראשונות וביחידה השלישית.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון: מבחר יצירות מספרות העולם

(50 נקודות)

בפרק זה יש שתי קבוצות של שאלות. ענה על שאלה אחת בכל קבוצה על פי ההוראות.

קבוצה ראשונה

ענה על אחת מן השאלות 1-5 (26 נקודות).

נובלה

1. מיכאל קולהאס / פון-קלייסט

כיצד באה לידי ביטוי בנובלה הביקורת על מיכאל קולהאס ועל החברה ומוסדותיה?
הסבר והדגם את דבריך.

2. האף / גוגול

תאר את השילוב של יסודות פנטסטיים ויסודות ריאליסטיים בנובלה, והסבר את תרומתו לבניית משמעות הנובלה.

3. מותו של איוון איליץ' / טולסטוי

קרא את הקטע שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

"באוניברסיטת הרווארד יש סמינר בשם "תובנות מסיפורים על חולי", המיועד לסטודנטים לרפואה. הסמינר מתחיל בנובלה 'מותו של איוון איליץ' [...] והרעיון שהנפש צריכה להיטהר באמצעות כאב מבלבל את מרבית הסטודנטים. הם תוהים אם צריך סבל כה רב כדי לגרום לגיבור השאנן להבחין בטעויות העבר שלו".
(מעובד על פי ג' גרופמן, "הפצינט איוון איליץ' ", אוהור מאתר הארץ (haaretz.co.il))

כיצד הרעיון שהנפש צריכה להיטהר באמצעות כאב בא לידי ביטוי בנובלה? הסבר והדגם את דבריך.

4. הגלגול / קפקא

"גרגור סמסה נהפך לשרץ לא רק כדי להימלט מאביו, אלא דווקא כדי למצוא מוצא שאביו לא היה יכול למצוא, כדי להימלט מהמנהל, מהעסק ומהביורוקרטיה".

(מעובד על פי ז' דלז ופליקס גואטרי, "קפקא, לקראת ספרות מינורית, רסלינג, 2005)

הסבר והדגם קביעה זו על פי עלילת הנובלה.

5. מיכאל קולהאס / פון קלייסט; האף / גוגול; מותו של איוון איליץ' / טולסטוי; הגלגול / קפקא

על פי הנובלה שלמדת, הסבר והדגם מהי השקפת העולם של המחבר הבאה לידי ביטוי בקורות חייו של גיבור הנובלה.

קבוצה שנייה (24 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 6-12 (24 נקודות).

6. אודיסיאה / הומרוס

תאר כיצד כל אחת מן הדמויות האלה: אוריקליאה, טלמכוס ופנלופה, קיבלה את פניו של אודיסיאוס, והסבר מה אפשר ללמוד מקבלת הפנים על כל אחת משלוש הדמויות ועל היחס שלה לאודיסיאוס.

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פרדה / אלוה לסקר-שילר

תרגם יהודה עמיחי

בית 1 אַן לְעוֹלָם לֹא בָאָתָּ עִם עָרֵב –
יִשְׁבְּתִי בְּאַדְרַת כּוֹכָבִים.

בית 2 אִם דָּפְקוּ עַל בֵּיתִי,
זֶה הָיָה לְבִי שְׁלִי.

בית 3 הוּא תְּלוּי עֶכְשָׁיו עַל כָּל מְזוּזָה,
גַּם עַל דִּלְתָּךְ.

בית 4 שׁוֹשְׁנֹת אֵשׁ דּוֹעֵקֶת בֵּין שְׁרָכִים,
בְּחוּם הָאָר.

בית 5 צְבַעְתִּי אֶת הַשָּׁמַיִם פָּטֹל
בְּדָם לְבִי.

בית 6 אַן לְעוֹלָם לֹא בָאָתָּ עִם עָרֵב –
..... עֲמֹדְתִי בְּנִעְלִים זֶהְבוֹת.

כיצד בא לידי ביטוי בשיר זה המתח בין קרבה לריחוק? הסבר והדגם את דבריך.
בתשובתך כתוב גם על תפקיד הפנייה לנמען בעיצוב מתח זה.

8. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שִׁיר לִילָה שֶׁל נוֹדֵד / וולפגנג גיתה

תרגמו אמיר אור ואריאל הירשפלד

מַעַל הַפְּסָגוֹת

מְנוּחָה.

בְּכָל צְמֵרוֹת

חַשׁ הַנֶּגֶד

אֶף לֹא רַחַשׁ רוּחַ.

בַּיַּעַר הַצִּפְרִים שׁוֹתְקוֹת.

רַק רָגַע חֶכֶה עוֹד,

גַּם אֶתָּה תִּנּוּחַ.

תאר את ההתפתחות של מוטיב השקט והמנוחה בשיר, והסבר את משמעויותיו.

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

רֵאשִׁית הַיִּדִּידוֹת / אדוניס (עלי אחמד סעיד אסבר)

תרגם שמואל רגולנט

בְּשִׁנַּת אֲלָפִים

אֲנִי מִתְכַּנֵּן עֲכָשׁוּ, כְּלוֹמֵר מָחָר, אוּ מִחֲרָתִים,

אֲזִמְיִנֶה לְהִסָּב עִמִּי

תִּהְיֶה הַשֵּׁמֶשׁ, יִהְיֶה הַיָּם, יִהְיֶה הָעֵשֶׁב כְּאוֹרֶחַ

נִהְיֶה חֲלֻקִּים בְּדַעְוֹתֵינוּ: אֵלֹהִים הֵם חֲזִינוֹתֵינוּ הַסּוֹעְרִים יוֹתֵר

אֵלֹהִים הֵם צִעְדֵּינוּ הָרְחוֹקִים יוֹתֵר –

נִתְפָּיֵס תַּחַת שָׁמַי הַשִּׁירָה,

נִכְרִיז עַל מַמְלַכַּת שְׁנֵי הַנָּצִים –

וְעַל אַחוּדָם שֶׁל שְׁנֵי הַנָּצִים הָאֵלֶּה.

הסבר את התרומה של הטבע ושל השירה הנזכרים בשיר לבניית משמעותו.

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יָרַח מְלֵא וּפְרִידָה הַקְטָנָה / טד יוז

תרגם שמעון זנדבנק

עָרַב קָטָן קָרִיר שְׁנֻצְטִימָק לְנִבְיַחַת פֶּלֶב
וְקִשְׁקוּשׁ דָּלִי –

וְאַתָּה מְקִשִּׁיבָה.

קוֹר עֶכְבִּישׁ, דְּרוֹךְ לְנִגְיַעַת הַטֹּל.
דָּלִי מוֹרֵם, דּוֹמֵם וּמְלֵא עַד שְׁפָתוֹ – רָאִי
שְׂפִיפָתָה כּוֹכֵב רֹאשׁוֹן לְרַעַד.

פְּרוֹת הוֹלְכוֹת הַבֵּיתָה שֶׁם בְּשִׁבִּיל, קוֹשְׁרוֹת
לְגִזְדּוֹת זָרִים חֲמִים
שֶׁל הַבְּלִיפָה,
נָהַר אֶפֶל שֶׁל דָּם, הֶרְבֵּה גּוֹשִׁים שֶׁל סֶלַע
נוֹשָׂאִים זֶהִיר־זֶהִיר חֶלֶב שֶׁלֹּא נִשְׁפָּךְ.

"יָרַח!", אַתָּה קוֹרֵאת פְּתָאם, "יָרַח! יָרַח!"

הַיָּרַח נִסּוּג מְעַט כְּאֵמֶן צוֹפֶה נִדְהָם בִּיצִירָה
הַמִּצְבִּיעָה עָלָיו נִדְהָמָת.

משמעות השיר נבנית משילוב נקודות המבט של המשורר ושל פרידה הקטנה.
הסבר והדגם קביעה זו.

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

סונטה 130 / ויליאם שקספיר

תרגם שמעון זנדבנק

עֵינַי גְּבֵרְתִּי לֹא שָׁמַשׁ לֹא וְלֹא;
שְׁנִי – אָדָם הוּא פִּי־שִׁבְעָה מְפִיָּה;
אִם שָׁלֵג צַח – שְׁדָּה שְׁחוּם כָּלוּ;
שְׁעָר אִם פֶּז הוּא – אֶז רֹאשָׁה כְּפִיחַ.
רְאִיתִי שׁוֹשְׁנֵי־שְׁנִי בֵּין חוֹחַ,
אֶף עַל לְחִיָּה אֵיפֹה שׁוֹשֵׁן כָּזֶה?
וַיֵּשׁ בְּשָׂמִים שׁוֹפְעִים יוֹתֵר נִיחוּחַ
מֵרִיחַ הַבְּלִיפִיָּה, כְּמִדְמָה.
קוֹלָה אֲנִי אוֹהֵב, אֶף זֹאת לְדַעַת:
יֵשׁ מְנַגִּינוֹת יוֹתֵר מְרוֹמְמוֹת –
כֵּן לֹא רְאִיתִי עוֹד אֶלֶּה פּוֹסַעַת:
גְּבֵרְתִּי, אוֹדָה רְגֵלָה עַל אֲדָמוֹת.
וְעַם כָּל זֶה יִקְרָה לִי עַד אֵין חֶקֶר
מִכָּל אִשָּׁה שְׁנִמְשָׁלָה לְשִׁקָּר.

הסבר את התרומה של תיאור האהובה באמצעות שלושת החושים לבניית משמעות השיר.

הדגם את דבריך.

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

בלדה / יעקב גלאטשטיין

תרגם בנימין הרשב

תִּירוּ בִּי, חֲבֵרִים,
בְּשִׁתִּי רַגְלִי אֲשֶׁר בָּרַחוּ,
אֶךְ אֵל תִּירוּ בְּרֹאשׁ
הַמְּהַרֵּהר עַל סְנוּנִיּוֹת בָּקָן.
כֶּךְ הִתְחַנֵּן,
כְּשֶׁהוֹצִיאָוהוּ עִם שַׁחַר
לְכַפֵּר הַגְּדוּלָּה.
הוּא לֹא בָכָה, הוּא רַק צָבַט בְּשִׁעְרוֹת זָקְנוֹ.
חוּסוּ – הִתְחַנֵּן – רַחֲמוּ
עַל רֹאשׁ שֶׁל בֶּן־אָדָם.
אֲבָל עֲשׂוּרִים רוֹבִים כְּבִמְטָח אֶחָד
פָּצְחוּ לוֹ אֶת הָרֹאשׁ שֶׁהִתְעַנָּה
לְתַפֵּס מוֹבֵן שֶׁל הַמֶּלֶךְ –
עָרִיק.

15 וְאֲנִי שֶׁהֵייתִי אֶחָד מֵעֲשׂוּרִים הָרוֹבִים
תַּעֲיִיתִי אֲרָכוֹת, עַד שֶׁמָּצָאתִי אֶת הַקֶּן.
לְטַפְּתִי שֶׁלְשָׁה רָאשִׁים קְטָנוֹת
וּבְגָרוֹנִי הִחַזְקָתִי כְּשִׁבּוּיִים
אֶת דְּמֵעוֹתַי.
אֲשֶׁה שִׁתְּקַנִּית וּגְבוּהָהּ, עִם חֲזָה מוֹרֵם,
חֲכָתָה לְמַלִּים שְׁלִי.
אוֹי, הָאֵם יְכַלְתִּי לְסַפֵּר לָהּ,
וְאֵיךְ עֲצָמִי יְכַלְתִּי לְהַצְדִּיק,
אֲפֹלוּ אִם הָאִישׁ הָיָה
עָרִיק.

כיצד בא לידי ביטוי בשיר ניגוד בין עולם צבאי אכזר ובין משפחתיות חומלת?
הסבר והדגם את התרומה של ניגוד זה לבניית משמעות השיר.

פרק שני: נושאים בין-ז'אנריים (50 נקודות)

ענה על שאלה אחת בנושא שלמדת.

להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 13-14.

13. תאר את המקום (מדינת ישראל, עיר, כפר, קיבוץ, מעברים ממקום למקום בארץ ובחוץ-לארץ) ואת הזמן (תקופה היסטורית, חגים, עונות השנה, חלקי יממה) ביצירות שלמדת בנושא "להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות", והסבר כיצד מעוצבת באמצעותם הזהות היהודית ו/או הישראלית המורכבת.
ענה על פי:

א. רומאן או מחזה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

14. יצירות רבות העוסקות בחברה היהודית והישראלית מתארות התפכחות מן התפיסה האידיאלית של חברה זו. הסבר והדגם כיצד התפכחות כזאת באה לידי ביטוי ביצירות שלמדת בנושא "להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות".
ענה על פי:

א. רומאן או מחזה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

ספרות בעקבות השואה

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 15-16.

15. ביצירות רבות בנושא "ספרות בעקבות השואה" באים לידי ביטוי גילויים של רוע, אימה וערעור סדרי עולם. כיצד גילויים אלה באים לידי ביטוי ביצירות שלמדת בנושא "ספרות בעקבות השואה"?
הסבר והדגם את דבריך. בתשובתך הסבר גם שתיים מן הדרכים שבאמצעותן הם מעוצבים ביצירות אלה.
ענה על פי:

א. רומאן או הנובלה "מומיק" או שני סיפורים קצרים. (30 נקודות)

ב. שני שירים או "פוגת המוות" מאת פאול צלאן או קטעי זיכרונות ועדות או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

16. כיצד המסה שלמדת ("אל מעבר לטרגי" מאת אהרן אפלפלד או "המכשולים האסתטיים של ספרות השואה" מאת א"ב יהושע) מאירה היבטים מרכזיים ביצירות שלמדת בנושא "ספרות בעקבות השואה"? הסבר והדגם את דבריך.
ענה על פי:

א. רומאן או הנובלה "מומיק" או מחזה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שיר וסרט קולנוע או קטעי זיכרונות ועדות. (20 נקודות)

התבגרות בראי הספרות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 17-18.

17. הסבר את התובנות של הדמות המתבגרת או את השינויים שחלים בה ביצירות שלמדת בנושא "התבגרות בראי הספרות".

כיצד תובנות או שינויים אלה מעוצבים ביצירות? הסבר והדגם את דבריך.

ענה על פי:

א. רומאן או נובלה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

18. גילויים של אהבה ויצריות ו/או גילויים של סבל משפיעים על עולמו של המתבגר, בין אם חווה אותם בעצמו בין אם חווה אותם כעד.

תאר גילויים כאלה כפי שהם באים לידי ביטוי ביצירות שלמדת בנושא "התבגרות בראי הספרות", והסבר כיצד הם משפיעים על המתבגר. הסבר והדגם את דבריך.

ענה על פי:

א. רומאן או נובלה או מחזה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 19-20.

19. הסבר מה הם מקורות ההשראה של אומנים ויוצרים למעשה האומנות שלהם, על פי יצירות שלמדת בנושא "בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות". הדגם את דבריך.

ענה על פי:

א. רומאן או מחזה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שיר וסיפור מן המיתולוגיה או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

20. א. בחר במחזה או ברומאן או בסיפור קצר שלמדת בנושא "בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות", והסבר כיצד מוצגים ביצירה שבחרת היחסים בין היוצר או היצירה ובין העולם. (30 נקודות)

ב. בחר בשניים משירי המחזור "משירי הנחל" מאת לאה גולדברג או בשירי רחל: "ספר שירי" ו"ניב".

בנוגע לכל אחת מן השירים שבחרת, הסבר כיצד מוצגים היחסים בין היוצר או היצירה ובין העולם.

(20 נקודות)

לא הכול ריאליסטי

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 21-22.

21. מה הם היסודות הפנטסטיים ביצירות שלמדת בנושא "לא הכול ריאליסטי"? הסבר את משמעותם בכל יצירה.

ענה על פי:

א. מחזה **או** נובלה **או** רומאן. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר שכתב אחד מן הסופרים האלה: פ' קפקא, א"א פו, ש"י עגנון, א"ב יהושע **או** מדרש וסרט קולנוע. (20 נקודות)

22. על פי יצירות שלמדת בנושא "לא הכול ריאליסטי", האם אפשר ללמוד מיצירות החורגות מחוקי המציאות והסבירות

דבר מה על מציאות חיינו?

ענה על פי:

א. נובלה **או** רומאן **או** מחזה **או** סיפור קצר וסרט קולנוע. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר שכתב אחד מן הסופרים האלה: פ' קפקא, א"א פו, ש"י עגנון, א"ב יהושע **או** סיפור מן המיתולוגיה. (20 נקודות)

נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 23-24.

23. ביצירות שלמדת בנושא "נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות" סטראוטיפים מעצבים תפיסות עולם מגדריות.

אילו סטראוטיפים (בנוגע לתפקידים בחברה ובמשפחה, להתנהגות, למראה חיצוני וכדומה) באים לידי ביטוי בתיאור

דמויות נשים ו/או גברים ביצירות שלמדת בנושא זה? הסבר והדגם את דבריך.

בתשובתך הסבר גם אם הדמויות ביצירות שלמדת נוהגות על פי הסטראוטיפ המקובל או לא. הדגם את דבריך.

ענה על פי:

א. נובלה שכתב עגנון ("שבועת אמונים" **או** גבעת החול" **או** "בדמי ימיה") **או** מחזה **או** רומאן. (30 נקודות)

ב. שני שירים **או** סיפור קצר **או** שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

24. בחר ביצירות מתקופות שונות שלמדת עליהן בנושא "נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות".

הסבר והדגם כיצד היחסים בין נשים לגברים מתוארים ביצירות שבחרת.

האם יש הבדל במהות היחסים בין המינים ובאופן הייצוג של יחסים אלה ביצירות מתקופות שונות?

נמק והדגם את דבריך.

ענה על פי:

א. נובלה שכתב עגנון ("שבועת אמונים" **או** גבעת החול" **או** "בדמי ימיה") **או** מחזה **או** רומאן. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר **או** מדרש ושיר **או** מדרש וסרט קולנוע. (20 נקודות)

בהצלחה!